

שיחת מרן המשגיח רבנו הגה"צ ר' אליהו אליעזר דסלר שליט"א מנהל רוחני דישיבת פוניבז'

ידיעת הכוחות שיש בנו – "אל תאמר נער אנזכי"

שיחה ל"בין המצרים" - א'

שעה כי במה שהוא מציאות מיוחד בעולם יש לו זמן שהוא מיוחד לו, וכל המציאות הוא תחת הזמן וכמו שהוא מציאות מיוחד בפני עצמו כך יש לו זמן בפני עצמו כי הזמן הוא הויית הנמצאים וכמו שהזמן בו הויית הנמצאים כן תמצא זמן ביוחד שבו הוא הפסד הנמצאים. ולפיכך שנינו ה' דברים ארעו לאבותינו וכו' כי הזמן הזה בפרט מיוחד אל אותם שהם מתנגדים אצל ישראל, כי הזמן אשר הוא מיוחד לישראל ובו מתעלים ישראל הוא וכו'. בחודש ניסן ותשרי יש בהם לישראל המועדים והחגים והם זמני ששון ושמחה, ומורה כי לשמחת ישראל ושלימות מעלתם לא יהיה קצה והפסק אבל הזמן אשר היו אחרים המתנגדים להם והיו מחריבים אותם, הוא בתמוז ואב שהם בקצה החמימות והם בקצה כאשר גבר החמימות, ומורה כי לחורבן ישראל ותגבורת האומות יהיה קצה וסוף וכו'. וזה הזמן הוא הפך הזמן המיוחד לישראל שהוא הזמן אשר הוא השווי, ושבעה עשר בתמוז הוא התחלת הקצה וט' באב הוא תכלית הקצה, ולפיכך אלו שני זמנים מיוחדים של כוחות המתנגדים אל ישראל, ומפני כי הזמן הזה מיוחד שהוא מתנגד אל הקדושה, ולפיכך ביז בתמוז ובט' באב אירע בו עשרה דברים וכו'. ומפני שיז בתמוז הוא התחלת הקצה ולפיכך כל ה' דברים שכן נעשו בו אינם גמר פורעניות כי מה ששברו לוחות אינו תכלית פורעניות, שהרי אפשר באחרים כי זה הזמן הוא התחלת הקצה ואינו גמר רק בט' באב תכלית הקצה, וכן מה שבטל התמיד אינו תכלית הפורענות עד שחרב הבית וכן מה ששרף אפוסטמוס את התורה אינו תכלית פורענות שהרי אפשר באחרת וכן מה שנבקעה העיר אין זה גמר פורענות רק כשחרב הבית וכן מה שהעמיד צלם בהיכל אינו גמר של פורעניות, רק כשחרב הבית. ולפיכך אלו חמשה דברים אירעו ביז בתמוז אבל בט' באב הוא גמר פורעניות בתכלית וכו' עכ"ל.

וא"כ הזמן הזה שבין יז בתמוז לט' באב עצם הזמן לא טוב לישראל.

מהות השם "בין המצרים" ע"ש הפורעניות שנעשו אז לישראל

והנה בפשטות מבינים ש"בין המצרים" נקרא ע"ש שזה זמן שבו האויבים פרצו את המיצרים- את החומות, ביז בתמוז הובקעה העיר וזה מיצר אחד ובט' באב נחרב הבית, שזה המיצר השני אבל מהמשמעות של הפסוק "כל אויביה השיגוה בין המצרים" לא משמע שהם יצרו את בין המצרים אלא הם "השיגוה" בזמן של בין המצרים וא"כ צריך להבין ע"ש מה נקרא הזמן שבין יז בתמוז לט' באב "בין המצרים"?

נגמ' בסנהדרין (דף קב.) איתא "ויבוס פקדו ופקדתי עליהם חטאתם" תנא משום ר' יוסי עת היא מזומן לפורענות ורש"י שם פירש "ויבוס פקודה" בתשעה באב שבכל השנה מאותם ארבעים שנה שעמדו במדבר יום מזומן לפורענות. בו חזרו מרגלים, בו נחרב הבית בראשונה ובשניה. והמהרש"א שם בח"א הקשה שהפסוק הזה נאמר על חטא העגל, שהוא נעשה ביז בתמוז ולכן הוא פירש את הפסוק על יז בתמוז שבו נעשה חטא העגל עיי"ש בדבריו. על כל פנים לפי"ז יוצא ש"בין המיצרים" נקרא ע"ש שני הפורעניות שנעשו בזמן הזה, שזה חטא העגל, וחטא המרגלים, וכוונת הפסוק אי"כ, כל רודפיה השיגוה בזמן של בין המצרים בין הזמן שחטאו בעגל לזמן שחטאו במרגלים ולכן זהו זמן פורענות לישראל.

אלא שעדיין צריכים להבין מדוע הזמן שבין יז בתמוז לט' באב נחשב זמן של פורענות הרי לכאורה אין שום שייכות בין הפורענות, דהיינו החטא- שהיתה ביז בתמוז לפורענות שהיתה בט' באב, ובשלמה אם היינו קובעים את הזמן של הפורענות מהזמן שהובקעה העיר עד הזמן שנחרב הבית שזהו המשך אחד של כל המלחמה עד הניצחון של האויבים אבל חטא העגל וחטא המרגלים לכאורה לא שייכים אחד לשני ומדוע זה יוצר את הזמן לזמן אחד של פורענות?

"עשה אתה כפי כוחך"- הקב"ה לא תובע יותר מהכוחות שיש לנו

במדרש מובא (במדבר רבה יב, ג) "בשעה שאמר לו הקב"ה ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם אמר משה מי יוכל לעשות לו מקדש שישירה בתוכם הנה השמים ושמי השמים לא יכללך וגו'. ואומר הלא את השמים ואת הארץ אני מלא וגו'. ואומר השמים כסאי והארץ הדום רגלי וגו'. אמר הקב"ה איני מבקש לפי כוחי אלא לפי כוחך. כשאני מבקש כל העולם כולו אינו יכול להחזיק כבודי ולא שמש אחד משלי אלא איני מבקש מידך אלא עשרים בדרום ועשרים בצפון ושמונה במערב לכך אמר משה "יושב בסתר עליון" הקב"ה שהוא יושב בסתרו של עולם הוא רואה את הכל ואינו נראה הוא נתאוה ללון בצילנו" אמר רבי פרוזדק בר נחשא בשם רב יהודה ברבי סימון "ש-די יתלונן" בצל שעשה לך בצלאל זה המשכן הוי בצל ש-די יתלונן, "אומר לה' מחסי" שיר זה של פגעים אמר משה בשעה שהיה עולה להר, שהיה מתירא מן המזיקים "ומצותי אלוקי אבטח בו" שבשמו אני מבריה את המזיקים ואת מלאכי החבלה "כי הוא יצילך" אמר לו הקב"ה בי בטחת אני עומד לך. "מפח יקושי" מצדתא דציידא (מהמצודה שפורש הצייד) "מדבר הוות" מדבר שהוא מביא לעולם "באברתו יסך לך" בזכות התורה שניתנה מימינו של הקב"ה שנא' מימינו אש דת למו "ותחת כנפיו תחסה" מי שבא לחסות תחת כנפיו של הקב"ה הוא לו "צנה וסוחרה" של אמת מה צנה וסוחרה אמיתו אמר רשב"ל אמר הקב"ה ציין אני עושה לכל מי שהוא סוחר באמתיה של תורה וכו' "לא תירא מפחד לילה" מן אגרת בת מחלת ומרכבתה ולא מכל המזיקים המושלים בלילה "מחץ יעוף יומם" א"ר ברכיה יש מזיק שהוא פורח באויר כעוף וקושט וכו'.

בין המצרים זה זמן של סכנה

"מקטב ישוד צהרים" רבנן אמרין שד הוא ולמה קרי ליה קטב וכו' ואינו שולט לא בצל ולא בחמה אלא בין הצל לחמה וכו', וכל מי שרואה אותו אין לו חיים מעולם בין אדם בין בהמה, וכל מי שהוא רואה אותו נופל ומת. ומרירי שולט משבעה עשר בתמוז ועד תשעה באב. ובב"ר (לו', א') נאמר כי לפני המבול לא היה כח ביד השדים להזיק, חוץ ממזיק זה ששמו קטב ולמזיק הזה יש זמן מיוחד שבו הוא שולט ויכול להזיק יותר משאר זמנים וזהו משבעה עשר בתמוז עד תשעה באב, וזה נפסק גם להלכה.

המחבר מביא את זה בסוף סי' תקנא" צריך לזהר מ"יז בתמוז עד ט' באב שלא לילך יחידי מדי' שעות עד ט' שעות (משום שבהם קטב מרירי שולט) ולא יכו התלמידים בימים ההם ובבית יוסף ובהגה"מ ציינו לזה מקור מדברי המדרש באיכה (א', כט') עה"פ "כל רודפיה השיגוה בין המצרים"- אלו יומן דעקא שבהם קטב מרירי מצוי, מבואר שהזמן של בין המצרים הוא זמן סכנה ולא יכו התלמידים אפי' הכאה של מצוה ובמדרש שם מובא מעשה, והוא מבואר במתנות כהונה, שם שר' אבהו ישב בבית הכנסת בקיסרין והוא ראה איש אחד רץ אחרי חבירו ובידו מטה או שרביט והוא רצה להכות עם זה את החבר שלו ור' אבהו ראה מזיק אחד שרץ אחריו ובידו מטה אחד של ברזל, יצא ר' אבהו מן התכנסת ורץ אחרי הרודף וא"ל אל תכנו פן ימות א"ל הרודף מביט זה ימות? א"ל הרי מזיק רץ אחרך ובידו מטה של ברזל אם אתה תכנו בזה שבידך שהוא של עץ, הוא יכנו בזה שבידו שהוא של ברזל והוא מת".

לכל דבר יש זמן- תמוז ואב זמן לא טוב לכלל ישראל

והמהר"ל בנצח (פ"ח) מבאר את זה וכך כתב "ולפיכך אמרו אין לך דבר שאין לו זמן מיוחד כמו שאמר שלמה ע"ה "לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים" זה שאמרו חכמים אין לך אדם שאין לו

חטא המרגלים - "קטנות שלא האמינו בכח שיש להם"

התשובה לשאלה הזאת מבוארת מדברי הח"ח (בספר שמירת הלשון בפרי' שלח עמי רי"ד) שביאר את ענין חטא המרגלים שלכאורה קשה איך קרה כזה דבר שהמרגלים טעו כי' והטעו את כלל ישראל ואפי' את הסנהדרין הטעו וצ"ל אכן כאשר נתבונן היטב נמצא שכל זה הטעות של מרגלים נמצא גם אצלנו מין יצר הרע כזה... דהנה משה רבינו ע"ה אמר וראית את הארץ מה היא ופי' רש"י יש ארץ מגדלת גיבורים ויש ארץ מגדלת חלשים וכו' כי הארץ שאנו רואין פרותיה גדולים וטובים היא מעלה גדולה וכן כשאנו רואים שהיא מגדלת גבורים וגבוהי קומה וכן שעמה רב הוא סימן שאוירה טוב מאוד, אבל כל זה הוא למי שמאמין בדברי ה' שממנו הכוח לתת את הארץ ובודאי לא אדם הוא להנחם, אבל מי שמפקפק בעקר הענין ומתחיל להסתפק ולחשוב שלנצח גבורי כח כאלו ועם רב כזה צריך לזה זכות גדול מאוד שיהיו הכל בגדר צדיקים וקדושים ואין לנו אנשים כאלו כל מה שהוא רואה בהמדינה שאנשיה רב מאוד וגבורים וגבוהי קומה שצריך לתת להם מדה לגבוהן הוא הכל חסרון אצלו ונופל לבו ע"י.

והנה ידוע שצריך היצר להתהפך בתחבולותיו דהיינו לפעמים הוא מטייל גאות בלב האדם לחשוב בנפשו שהוא מיראי ה' ואפשר אף מאוהבו וכשהוא מתבונן באדם שרוצה להתחזק באיזה ענין לכבוד ה' יתברך כדרך האהוב הנאמן הוא מפיל עצבות בלב האדם (מצוי מאוד שהיצר נותן לאדם הרגשה דפוקה נו מה אתה כבר שוה וכדו') וחושב שזה המצוה או הענין, אין נאות לו, ורק לקדושים אשר בארץ הוא אבל לא לקטנים במוחן ומוליד ברעיוניו פעולות מגוונות אשר עשה בימי קדם ואף שכמה פעמים התחרט והתמרמר ע"י דבר זה- משכחו והוא אינו מזכירו רק בדבר שנאות לו לענינו לשיטתו כדי להקניטו ולהשפילו בדעתו שלא יהיה לו שום תשוקה להמצוה הזאת (פחד פחדים!).

מוסיף החפץ חיים "ואף כאן כשבאו לרגל הארץ התגבר עליהם לומר: לנצח עם רב כזה וגבורים כאלו צריך לזה זכות גדול ונראה אבל לא לאנשים כמונו, שזה מקרוב עשינו העגל וגם בשר תאווה (הגם שכבר עשו תשובה ובכו הרבה בכי ע"ז) ולזה אמרו באנו אל הארץ אשר שלחנתו וגם זבת חלב ודבש היא וזה פריה, אפס כי עז העם היושב בארץ וגו' וגם ילידי הענק ראינו שם, עמלק יושב בארץ הנגב וכאומר צריך לזה זכות משה רבינו ע"ה כמו שהיה מכבר וכאומר מי יודע שיחיה עד שם וכו' וכאומר שלנצח כולם קודם שנבוא לארץ ישראל צריך ג"כ לזה זכות גדול ובפרט לבוא אל העם בארץ ישראל ולהתגרר שם וכו' אנחנו חוטאים גדולים בעגל ובבשר תאווה, לא יכלה עבורנו אומות גדולות כאלו ומה שהבטיח הקב"ה לתת לנו את הארץ, הוא דוקא אם היינו זכאים בגדר צדיקים היה מגרש מפנינו האויב והיה נותן לנו רשות להשמיד ואח"כ אמרו "ויום ראינו את הנפילים וגו' ונהיה בעינינו כתנאים" רצו לומר ונמס לבנינו ואף אתם את תבואו שמה ימס לבבכם מפני הפחד וממילא שמירה העליונה תסור ג"כ מכם כי שמירתו הוא לפי גדר בטחונו של האדם בו כידוע.

גם אצלנו קיים היצר של קטנות

ואח"כ כתב החפץ חיים ועתה נבאר מש"כ בתחילה שמין יצר הרע הזה של המרגלים נמצא גם אצלנו והוא דאם נבוא לאיש הישראלי ונאמר לו אתה מאמין שיש שכר גדול למקיימי התורה? ישיב לך בודאי אני מאמין באמונה שלמה שיפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה, ואם תאמר לא אי"כ למה אתה מתרפה מלימוד התורה ועי"ז יש ריפיון לקיום המצוות? יאמר לך אמת אשרי מי שזוכה ללמוד התורה ולקיים המצוות ויזכה בזה לעונג גדול. אבל מי יוכל לזכות לזה אם לא אנשים יחידים בעולם כי לזה צריך להפקיר כל כוחות הגוף ולא

יהיו חיי חשבים אצלו כלל דהיינו שצריך לפרוש מכל עניני העולם ולישב בבית המדרש יום ולילה ויהיו כל מחשבויו דבוק בה' ובתורתו ולהנהיגה זו צריך להיות איש קדוש. איש כזה זוכה לנן עדן אבל לא אנשים פשוטים כמוני".

דהיינו שלפעים היצר מגיע לאדם ומכניס לו גאוה שבשבילו זה לא מתאים, הוא כבר מספיק עשה ולפעמים בדיוק להיפך הוא אומר לאדם תעזוב זה לא שייך עליך זה רק "דרגות" אולי בהמשך החיים כשתגדל לא עכשיו וזה גם היצר שלנו "ונהי בעינינו כחגבים" אנחנו מקטינים את הערך שלנו אצל עצמינו אבל באמת הכח שלנו הוא גדול מאוד והקב"ה לא תובע מהאדם יותר ממשה שהוא יכול.

גם חטא העגל יסודו בקטנות- צריך מורה דרך ואמצעי בין הקב"ה לישראל

ויש ראשונים שפירשו שזה גם היה הטענה על כלל ישראל בחטא העגל שהם היו סבורים שהם לא מספיק בדרגה וכדי שהם יוכלו לעבוד את הקב"ה בכזאת דרגה גבוהה צריך מורה דרך כמו משה שיראה להם את הדרך. "קום עשה לנו אלוהים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו" ודי שלא היו כופרים, ודאי שלא, אלא הם בקשו "אמצעי" במקום משה רבינו וכו"ז מחמת שסברו שהם לא בדרגה ומוזה נעשה כל העגל ובמדרש כתוב שהם עשו כתבנית שור שבמעשה מרכבה ולפי"ז מיושב חטא העגל וחטא המרגלים קשור זה בזה שבשניהם שורש החטא היה שהקטינו את עצמם שהם לא בדרגה ומוזה הגיעה כל הפורענות.

בהפטרה הראשונה של הג' הפטרות דפרענותא כתוב שה' אמר אל ירמיהו בטרם אצרך בבטן ובטרם ידעתך נביא לגויים נתתיך" זאת אומרת שכל יצירתו וכל מה שנשלח לעולם זהו בשביל התפקיד של נביא לגויים נתתיך וירמיה ענה להקב"ה שהוא עדיין נער צעיר וחלש לכהן תפקיד והקב"ה אמר לו "אל תאמר נער אנוכי כי אל כל אשר אשלחך תלך ואת כל אשר אצוך תדבר ואתה תהיה לעיר מבצר ולעמוד ברזל אל תירא מפניהם פן אחיתך לפניהם" אל תסתכל על עצמך בקטנות כי בגלל שאת מפחד אתה אומר נער אנוכי כדי לתרץ את עצמך. וכמו שהבאנו שהמידות של האדם מייצרות אצלו את השכל והדעת ואת הדביקות באומץ או בפחד. ר' ירוחם היה מתולונן ואומר מי יודע עד כמה כלל ישראל הפסיד בגלל הטענה הזאת "נער אנוכי"!!!

כל תפילה וצע על גלות השכינה של כל אחד זה משהו שמשפיע רבות

ועי"ז אומר המסילת ישרים (פ"ט), על הזמן הזה של בין המצרים, שזה הזמן שיותר מחייב להרבות בתפילה ולהצטער על חורבן הבית וצער השכינה "אל תאמר מי אני ומה אני ספון שאתפלל על הגלות ועל ירושלים, המפני תפילתי יכנסו הגלויות ותצמח הישועה?" תשובתו בצידו- לפיכך נברא אדם יחידי כדי שכל אחד יאמר בשבילי נברא העולם וכו'.

חפשונו מה זה שני חלקי בין המצרים כי מה השייכות בין חטא המרגלים לחטא העגל, התשובה היא הכל הוא שורש אחד אל תסתכל על עצמך בקטנות, יש לך כוחות תעשה כפי מה שאתה יכול והקב"ה לא תובע אותך יותר מזה. עשרים קרשים בצפון, עשרים קרשים בדרום, ושמונה במערב לא ביקשתי ממך אלא לפי כוחך ובה תוכל לזכות עד להשראת השכינה!.

בימים אלא שזה זמן של סכנה "כי הוא יצילך מפח יקוש מדבר הוות בעברתו יסך לך", חובה עלנו להגביר את הערך שלנו ואת הערך לתורה ואת התפילה ולהתאבל מעומקא דליבא על חורבן בית המקדש והקב"ה יעזור שנזכה לזה.

עורך מתוך שיחה שנאמרה בישיבת פוניבז'

ביום ג' כ' תמוז תשע"ו

י"ל ע"י מכון שערי המוסר

ניתן לקבל גם בדוא"ל בכתובת

a05202020@gmail.com